

УДК 338.512:334.716

А. С. БЕНЬКОВИЧ¹, І. М. ЛОМТЄВА^{1*}, М. П. СНАЧОВ¹

^{1*}Каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, м. Дніпро, Україна, 49010, тел. +38 (096) 226 95 66, ел. пошта irinalomteva72@gmail.com

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Метою статті є систематизація теоретичних основ управління витратами та практичних рекомендацій щодо напрямів оптимізації витрат діяльності на підприємстві в сучасних умовах. **Методика.** У ході дослідження цієї теми застосовано системний підхід, методи узагальнення та раціонального вирішення проблем. **Результати.** У роботі розглянуто шляхи та методи оптимізації витрат на підприємстві, що дозволяє ефективніше використовувати його ресурси, знизити собівартість продукції та максимізувати прибуток. **Наукова новизна.** На основі вивчення наукових та методичних джерел та на базі аналізу витрат і прибутку розроблено заходи щодо оптимізації витрат на підприємстві. Такі заходи дозволять збільшити обсяг продажів і знизити собівартість продукції, що надасть можливість підприємству вкладати вивільнені засоби в розвиток та розширення власного виробництва, а це, у свою чергу, сприятиме впровадженню нової техніки, підвищенню ефективності виробництва та зростанню рівня прибутковості підприємства в цілому. **Практична значимість** одержаних результатів полягає в можливості їх використання керівниками, менеджерами різних ланок для прийняття науково обґрунтованих рішень щодо перспективного розвитку підприємства.

Ключові слова: витрати; витрати виробництва; оптимізація витрат; конкурентоспроможність підприємств; ефективність виробництва.

Постановка проблеми

Основною метою кожного підприємства в здійсненні господарської діяльності є отримання прибутку та здобуття конкурентної переваги.

Важливою економічною категорією серед тих, які впливають на результати діяльності й фінансовий стан промислового підприємства, є витрати, що характеризують ефективність використання наявних ресурсів виробництва. Враховуючи величезну кількість змін у законодавчій базі нашої країни, тема витрат постійно потребує вивчення та вдосконалення, тому управління витратами й необхідність їх оптимізації має актуальне значення в господарській діяльності промислового підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідження витрат та методів їх оптимізації знайшло відображення в численних наукових працях провідних вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких Ф. Ф. Бутинець, Е. Брігхем, С. Ф. Голов, О. А. Катаєв, Я. Д. Качмарик, Г. М. Колісник, О. В. Косинська, О. Є. Лактіонова, В. С. Лень, О. Г. Мельник, Л. В. Нападовська, Г. В. Попович, М. Портер,

Джоел Г. Сігел, О. А. Топоркова [6], Ю. С. Цал-Цалко, М. Г. Чумаченко, Джей К. Шим, Дж. Шанк, що вказує на важливість та актуальність обраної теми. Але, незважаючи на велику кількість досліджень у цьому напрямку, відсутність комплексних підходів щодо методів оптимізації виробничих витрат на промислових підприємствах, недостатня теоретична й практична розробленість проблеми в науковій літературі та її практична значущість зумовлюють необхідність систематизації основ управління витратами та визначення напрямків їх оптимізації.

Формулювання мети статті

Основною метою статті є систематизація теоретичних основ управління витратами та розробка практичних рекомендацій щодо напрямів їх оптимізації на підприємстві в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження

Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу, за винятком зменшення капіталу

за рахунок його вилучення або розподілу власниками, за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Витрати доцільно оптимізувати в поточному та стратегічному аспектах.

Під поточними витратами зазвичай розуміють витрати підприємства, пов'язані безпосередньо з виконанням підприємством своєї основної функції – виготовлення продукції. До поточних витрат відносять витрати на придбання сировини, основних та допоміжних матеріалів, оплати праці, загальнопромислові й інші накладні витрати. Поточні витрати здійснюються як у натуральній, так і в грошовій формах. Але для оцінювання результатів діяльності підприємства вирішальною є грошова оцінка витрат, оскільки лише вона адекватно виражає собівартість виготовленої продукції.

Для прийняття ефективних рішень щодо витрат підприємства необхідна розгорнута й достовірна інформація про його звичайну діяльність. При цьому важливим аспектом є оперативність даних, оскільки своєчасний вплив на рівень виробничих витрат і формування собівартості продукції можливий тільки за таких умов організації обліку, за яких всі причини змін собівартості розкриваються не тільки шляхом аналізу поточних витрат, але й у процесі стратегічної господарської діяльності на підставі первинної документації, облікових записів та обраної стратегії управління витратами. Тому управління витратами потребує постійного вдосконалення для підвищення ефективності господарювання і, як наслідок у стратегічному аспекті, – для збільшення конкурентоспроможності підприємства.

Управління витратами – це система цілеспрямованого впливу на склад, структуру й поведінку витрат та їх чинники на всіх етапах формування й розподілу витрат, що ґрунтується на використанні економічних законів, для підвищення ефективності діяльності підприємства на базі оптимізації рівня витрат, забезпечення його конкурентоспроможності на ринку та досягнення стратегічної мети й поточних завдань його розвитку [2, с. 67]. Тому основним завданням управління витратами є пошук найефективнішого способу використання наявних ресурсів, а саме – оптимізація витрат.

Процес оптимізації діяльності підприємства в частині витрат - це шляхи пошуку найефективніших методів господарювання, за яких підп-

приємство отримувало б максимальний ефект з мінімальними витратами [3, с. 107]. Оптимізація витрат – це безперервний процес планування, обліку, аналізу й контролю витрат, а також прийняття рішень щодо подальшої економічної стратегії й політики підприємства з використанням інструментів мотивації працівників на всіх рівнях сформованої організаційної структури, у якій планування здійснюється з метою визначення необхідного рівня витрат для забезпечення ефективної роботи підприємства, а також обчислення прибутку, який буде отримано за певного рівня та структури витрат. При цьому облік передбачає спостереження, ідентифікацію вимірювання та реєстрацію фактів витрачання ресурсів у процесі господарської діяльності підприємства; всебічний аналіз виконується з метою визначення ступеня раціональності витрат та оцінки впливу відповідних факторів на їх рівень; організація та контроль полягають у визначенні місць формування витрат і центрів відповідальності з метою відслідковування причин відхилень та виявлення відповідальних за це осіб, а прийняття рішень у сфері витрат здійснюється з метою обґрунтування доцільності виробництва окремих видів продукції, вибору техніки та технології виробництва, формування оптимального товарного асортименту підприємства тощо [5].

Сучасні методи оптимізації виробничих витрат мають бути простими у використанні, доступними, гнучкими, надавати необхідну для прийняття управлінських рішень інформацію в оперативному порядку.

З урахуванням наведених особливостей після проведення комплексного аналізу підходів щодо сучасних напрямів оптимізації витрат підприємства у теперішніх умовах доцільними є такі напрямки їх оптимізації:

1) налагодження системи управління витратами на підприємстві за рахунок скорочення управлінського апарату, підвищення ефективності його діяльності та організації детального обліку витрат. Організація та деталізація витрат дозволять фахівцям виявляти, де саме можна скоротити поточні витрати, а де доцільні й перевитрати в стратегічному аспекті;

2) оптимізація витрат на оплату праці працівників. Цей базовий елемент витрат можна оптимізувати шляхом підвищення продуктивності праці за рахунок автоматизації процесів виробництва й реалізації, вдосконалення орга-

нізації праці та покращення використання робочого часу [1, с. 177]. Автоматизація передбачає нові розробки, модернізацію або повну заміну обладнання, тобто оптимізацію витрат інвестиційної діяльності;

3) впровадження в діяльність підприємства сучасних більш ефективних економічних методів управління виробництвом, вдосконалення системи ціноутворення на підприємстві та фінансового механізму підприємства;

4) постійне підвищення кваліфікації працівників підприємства;

5) оптимізація чисельності працівників на підприємстві;

б) побудова ефективної системи мотивації персоналу підприємства;

7) оптимізація собівартості продукції через впорядкування й організацію процесу закупівлі виробничих запасів;

8) удосконалення роботи відділів постачальницької і збутової логістики;

9) вивчення причин браку на підприємстві для своєчасного виявлення, усунення та запобігання браку з метою зниження собівартості продукції за рахунок скорочення витрат від браку та інших непродуктивних витрат;

10) застосування сучасних технологій, які полягають в тому, що витрати оцінюються з

позиції клієнта: чи погодиться він їх оплачувати;

11) впровадження в стратегічну оцінку витрат підприємства концепції ланцюжка цінностей, життєвого циклу продукту тощо.

На погляд авторів, тільки комплекс означених заходів зниження витрат, а не окремі дії забезпечать підприємствам максимальний ефект.

Висновки

На підставі виконаного аналізу можна зробити такі висновки:

1. Одним з основних засобів оптимізації прибутковості підприємства та забезпечення його конкурентної привабливості є оптимізація витрат.

2. В умовах обмежених можливостей управління доходами підприємств доцільною є концентрація уваги на витратах та управлінні ними на основі відповідної їх оптимізації в поточному й стратегічному аспектах.

3. Для успішного функціонування підприємства його керівники повинні більше уваги приділяти налагодженню системи управління витратами та впроваджувати нові заходи й напрямки оптимізації витрат як у поточному, так і в стратегічному аспектах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Качмарик Я. Д. Витрати підприємства та шляхи їх оптимізації / Я. Качмарик, О. Верещинська // Науковий вісн. НЛТУ: зб. науково-техн. пр. – Львів, 2007. – 17.4. – С. 174–177.
2. Колісник Г. М. Складові системи управління витратами підприємницьких структур [Електронний ресурс] / Г. М. Колісник // Економічний вісник університету ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний ун-т ім. Г. Сковороди». – 2011. – Вип. 17/2. – С. 66–69. – Режим доступу: <http://www.uk.x-pdf.ru/5ekonomika/1711469-1-udk-65-336-kolisnik-kandidat-ekonomichnih-nauk-docent-kafedri-obliku-audituzakarpatского-derzhavnogo-universiteta.php> (дата звернення: 21.04.2017).
3. Косинська О. В. Оптимізація витрат як засіб підвищення прибутковості підприємств [Електронний ресурс] / О. В. Косинська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 7(122). – С. 106-110. – Електрон. аналог друк. вид.: режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2011_7_25.pdf (дата звернення: 21.04.2017).
4. Омельниченко О. С. Напрями оптимізації витрат в системі управління [Електронний ресурс] / О. С. Омельниченко // Ефективна економіка : Електрон. наук. фахове вид. – 2016. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4901> (дата звернення: 20.04.2017).
5. Попович Г. В. Оптимізація витрат підприємства, як важливий фактор підвищення конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / Г. В. Попович // Матеріали конференції «Актуальные проблемы современных наук». – 2011. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Economics/14_87797.doc.htm (дата звернення: 20.04.2017).
6. Топоркова О. А. Витрати на будівельно-монтажні роботи – класифікація та порядок організації обліку / О. А. Топоркова, В. С. Шрубковська // Проблеми економіки транспорту : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2013. – Вип. 4. – С. 51-56

7. Яровенко Т. С. Шляхи та методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах [Електронний ресурс] / Т. С. Яровенко, А. О. Довга, В. Е. Остряніна // Вісник ДНУ. – 2013. – Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201372/yarovenko-dovga.html> (дата звернення: 24.04.2017)

А. Е. БЕНЬКОВИЧ¹, И. Н. ЛОМТЕВА^{1*}, Н. П. СНАЧЕВ¹

^{1*}Каф. «Учет, аудит и интеллектуальная собственность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, г. Днепр, Украина, 49010, тел. +38 (096) 226 95 66, эл. почта irinalomteva72@gmail.com

ОПТИМИЗАЦИЯ РАСХОДОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Целью статьи является систематизация теоретических основ управления расходами и разработка практических рекомендаций относительно направлений оптимизации расходов деятельности предприятия в современных условиях. **Методика.** При исследовании данной темы использован системный подход, методы обобщения и рационального решения проблем. **Результаты.** В работе рассмотрены пути и методы оптимизации расходов на предприятии, что позволит более эффективно использовать его ресурсы, снизить себестоимость продукции и максимизировать прибыль. **Научная новизна.** На основе изучения научных и методических источников и анализа расходов и прибыли разработаны меры по их оптимизации на предприятии. Такие меры позволяют увеличить объем продаж и снизить себестоимость продукции, что даст возможность предприятию вкладывать освободившиеся средства в развитие и расширение собственного производства, а это, в свою очередь, будет способствовать внедрению новой техники, повышению эффективности производства и росту уровня доходности предприятия в целом. **Практическая значимость** исследований заключается в возможности их использования руководителями, менеджерами различных звеньев для принятия научно обоснованных решений по перспективному развитию предприятия.

Ключевые слова: расходы; издержки производства; оптимизация затрат; конкурентоспособность предприятий; эффективность производства.

A. E. BENKOVYCH¹, I. N. LOMTEVA^{1*}, N. P. SNACHEV¹

^{1*}Dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipro, Ukraine, 49010, tel. +38 (096) 226 95 66, e-mail irinalomteva72@gmail.com

OPTIMIZATION OF EXPENDITURES OF ACTIVITY AT ENTERPRISE

The purpose of the article is to systematize the theoretical bases of cost management and practical recommendations on the areas of optimization of the costs of the enterprise in modern conditions. **Methods.** In the study of this topic, the system approach, methods of generalization and rational problem solving are used. **The Results.** The paper considers ways and methods of cost optimization at the enterprise, allows more efficient use of company resources, reduces production costs and maximizes profits. **Scientific novelty.** Based on the study of scientific and methodological sources and on the basis of the analysis of costs and profits that contribute to the growth of the efficiency of the enterprise's production activity due to cost reduction, measures have been developed for their optimization at the enterprise. Such measures will allow increasing the volume of sales and reducing the cost of production, which will allow the enterprise to invest funds that have been freed up in the development and expansion of its own production, which will promote the introduction of new machinery, increase production efficiency and increase the level of profitability of the enterprise as a whole. **The practical** significance of the research lies in the possibility of their use by managers, managers of various links for making scientifically sound decisions on the future development of the enterprise.

Key words: expenses; production costs; cost optimization; competitiveness of enterprises; production efficiency.

REFERENCES

1. Kachmaryk, Y. D., & Vereshchynska, O. (2007). Vytraty pidpriemstva ta shliakhy yikh optymizatsii. *Naukovyi visnyk NLTU: zbirnyk naukovo-tekhnichnykh prats*, (17.4), 174-177.
2. Kolisnyk, H. M. (2011). Skladovi systemy upravlinnia vytratamy pidpriemnytskykh struktur. *Ekonomichnyi visnyk universytetu. DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi un-t im. H. Skovorody»*, (17/2), 66-69. Retrieved from <http://www.uk.x-pdf.ru/5ekonomika/1711469-1-udk-65-336-kolisnik-kandidat-ekonomichnih-nauk-docent-kafedri-obliku-auditu-zakarpatskogo-derzhavnogo-universitetu.php>
3. Kosynska, O. V. (2011). Optymizatsiia vytrat yak zasib pidvyshchennia prybutkovosti pidpriemstv. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, (7(122)), 106-122. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2011_7_25.pdf
4. Omelnychenko, O. S. (2016). Napriamy optymizatsii vytrat v systemi upravlinnia. *Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika»*, (4). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4901>
5. Popovych, H. V. (2011). Optymizatsiia vytrat pidpriemstva, yak vazhlyvyi faktor pidvyshchennia konkurentospromozhnosti. *Materialy konferentsii «Aktualnye problemy sovremennykh nauk*. Retrieved from http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Economics/14_87797.doc.htm
6. Toporkova, O. A., & Shrubkovska, V. S. (2013). Vytraty na budivelno-montazhni roboty – klasyfikatsiia ta poriadok orhanizatsii obliku. *Problemy ekonomiky transportu: zb. nauk. pr. Dnipropetr. nats. un-tu zalizn. transp. im. akad. V. Lazariana*, (4).
7. Yarovenko, T. S., Dovha, A. O., & Ostrianina, V. E. (2013). Shliakhy ta metody optymizatsii vytrat pidpriemstva u rynkovykh umovakh. *Visnyk DNU*. Retrieved from <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201372/yarovenko-dovga.html>

Надійшла до редколегії 30.05.2017.

Стаття рекомендована до друку д-ром екон. наук, проф. Барашем Ю. С. та канд-м екон. наук, доц. Бойко Т. Ю.